

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی

بررسی وضعیت بین المللی ، ملی و استانی گیاهان دارویی

مقدمه:

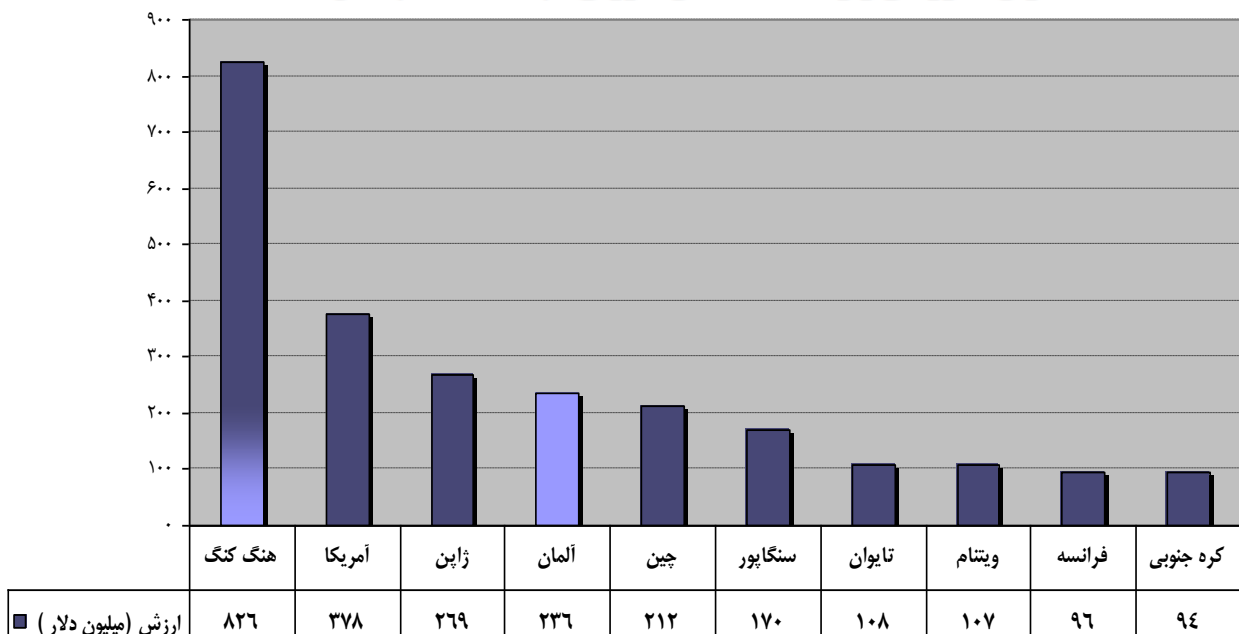
تا کنون ۳۰۰۰۰-۷۵۰۰۰ گونه گیاهی در زمین یافت شده است. در حال حاضر، ۲۵٪ از داروهای موجود، منشأ گیاهی دارند و ۱۲٪ داروها نیز از منابع میکروبی ساخته شده اند. ایران با داشتن هشت اقلیم و خراسان رضوی با دارا بودن چهار اقلیم متنوع ترین اقلیم ها را در خود جای داده است. این اقلیم ها بهترین نوع آب و هوایی برای کشاورزی محسوب می شوند و تاثیر زیادی در مرغوبیت محصولات کشاورزی دارند. داشتن ظرفیت های فوق برای تولید گیاهان دارویی و تنوع آنها از طرفی و افزایش نیاز مردم دنیا برای تامین مواد اولیه داروهای گیاهی این انتظار را ایجاد می کند که خراسان رضوی به سمت افزایش تولید و سپس اشتغال زایی پیش رفته و در نهایت اقتصاد خود را رونق بخشد.

مهمترین کشورهای وارد کننده گیاهان دارویی در سطح بین المللی :

۱. هنگ کنگ
۲. آمریکا
۳. ژاپن
۴. آلمان
۵. چین

مهمترین کشورهای وارد کننده گیاهان دارویی : (کد HS1211) سال ۲۰۱۳

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی

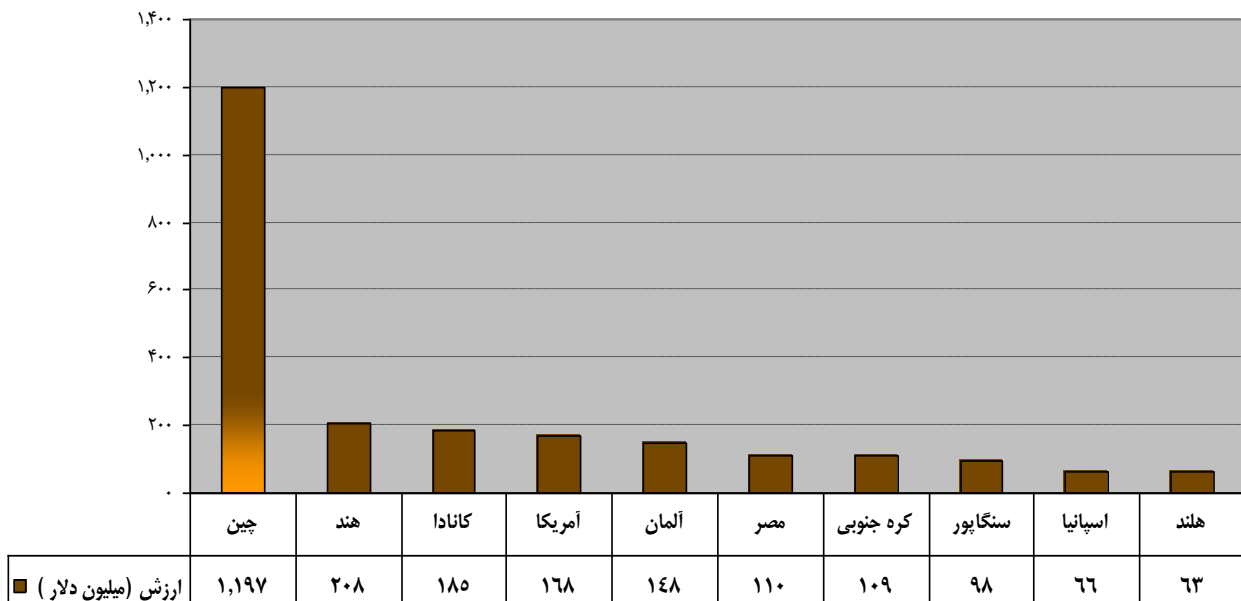
بررسی وضعیت بین المللی ، ملی و استانی گیاهان دارویی

مهمترین کشورهای صادر کننده گیاهان دارویی در سطح بین المللی :

۱. چین
۲. هند
۳. کانادا
۴. آمریکا
۵. آلمان

مهمترین کشورهای صادر کننده گیاهان دارویی (HS1211) : سال ۲۰۱۳

با نگاهی به گزارش سازمان خواربار جهانی در می یابیم که ارزش تجارت جهانی گیاهان دارویی طی سال های اخیر حدود ۱۰۰ میلیارد دلار است و تا سال ۲۰۵۰ به ۵ تریلیون دلار می رسد. در حالیکه سهم کل کشور ما از تجارت این کالا تنها ۲ درصد است.

در اروپا سالانه ۴۰۰۰۰۰ تن گیاه دارویی سالانه با ارزش میانگین ۱ میلیارد دلار از آفریقا و آسیا وارد می کند. بعد از آلمان، فرانسه دومین کشور و انگلستان سومین کشور مصرف کننده گیاهان دارویی هستند.

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی

بررسی وضعیت بین المللی، ملی و استانی گیاهان دارویی

وضعیت تولید گیاهان دارویی در ایران و استان

تعداد گونه های گیاهی شناخته شده در ایران بین ۸۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰ برآورد می شود تعداد گونه های گیاهان دارویی تا ۲۳۰۰ گونه برآورد می شود که رقم بسیار بالا و در خورتوجهی است. در حال حاضر بیش از ۵۰ گونه گیاه دارویی در ایران کشت می شود که این میزان در مقایسه با کشوری نظیر چین با ۲۰۰ گونه زیر کشت، رقم بسیار اندکی است

سطح زیر کشت و تولید گیاهان دارویی استان

سطح زیر کشت گیاهان دارویی در خراسان رضوی **۱۲ هزار و ۳۵۰ هکتار** است که این رقم در سطح کشوری به بیش از ۳۸ هزار هکتار می رسد و حدود ۳۰ درصد از سطح کل گیاهان دارویی کشور را شامل می شود، لذا خراسان رضوی در زمینه سطح زیرکشت حرف اول را در ایران می زند. از این سطح سالیانه حدود **۷ هزار و ۸۰۰ تن** گیاهان دارویی مانند زیره، گل محمدی، خاکشیر، اسطوخودوس، آویشن و شیرین بیان برداشت می شود. در خراسان رضوی ۲۴۰۰ گونه گیاه دارویی، خوراکی وجود دارد که از این تعداد ۲۸۰ گونه آن مصرف دارویی دارد. ۹۰ درصد گیاهان دارویی استان به صورت خودرو و در مراتع و کوهها می رویند و **مهمترین گیاهان خودرو** آنغوزه، باریجه، کتیرا، پسته جنگلی، سیریش، بنه و زیره سیاه است. **نوروزک و ارس از جمله گیاهانی هستند که خواستگاهشان تنها در خراسان رضوی است.** از میان گیاهان دارویی خراسان رضوی محصول زیره سبز با ۱۱ هزار و ۵۵۰ هکتار سطح زیر کشت (بیش از ۹۰ درصد) و ۶ هزار و ۶۰۰ تن تولید، مقام اول را در استان دارا می باشد دومین سطح زیر کشت مربوط به گیاه حنا با سطح ۷ هزار و ۹۴۴ هکتار است. به ترتیب گشنیز با سطح سه هزار و ۹۹ هکتار، وسمه با سطح هزار و ۳۸۰ هکتار، گل گاوزبان با سطح هزار و ۲۷۵ هکتار در مقام های بعدی قرار دارند.

دسته بندی گیاهان دارویی در استان خراسان رضوی

۱- گیاهان دارویی که کشت می شوند:

- خاکشیر در نیشابور روستای بوژان
- کنجد در منطقه کلات نادری
- زنیان
- رازیانه
- نعناع

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی

بررسی وضعیت بین المللی ، ملی و استانی گیاهان دارویی

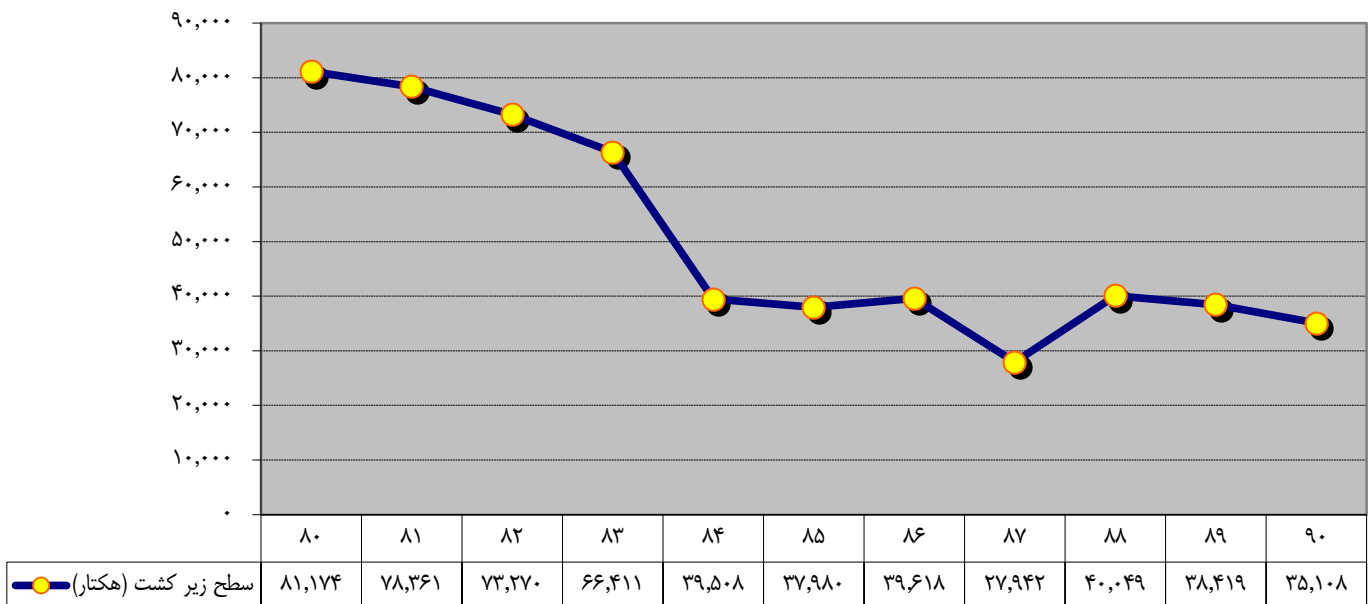
۲- علف های هرز که خواص دارویی دارند :

- بارهنگ
- شاه تره
- خاکشیر
- تخم شربتی

۳- گیاهان خودرو:

- زیره سیاه
- انواع تیموسها (آویشن ها)
- آنخ (کاکوتی)
- استقدوس

روند سطح زیر کشت گیاهان دارویی در ایران

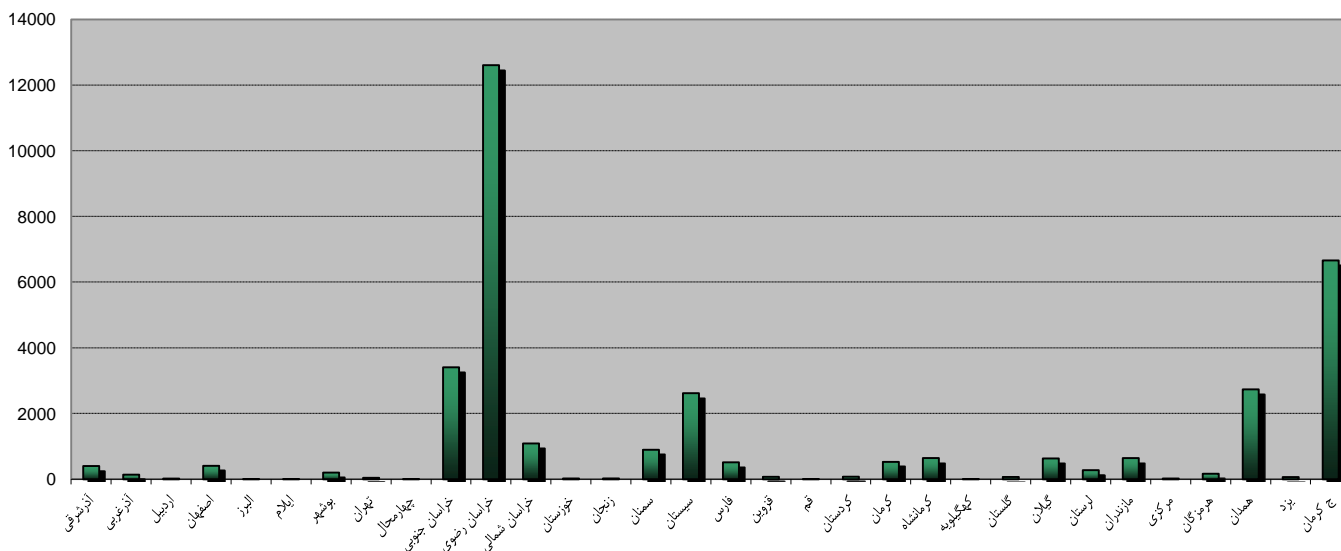

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی

بررسی وضعیت بین المللی، ملی و استانی گیاهان دارویی

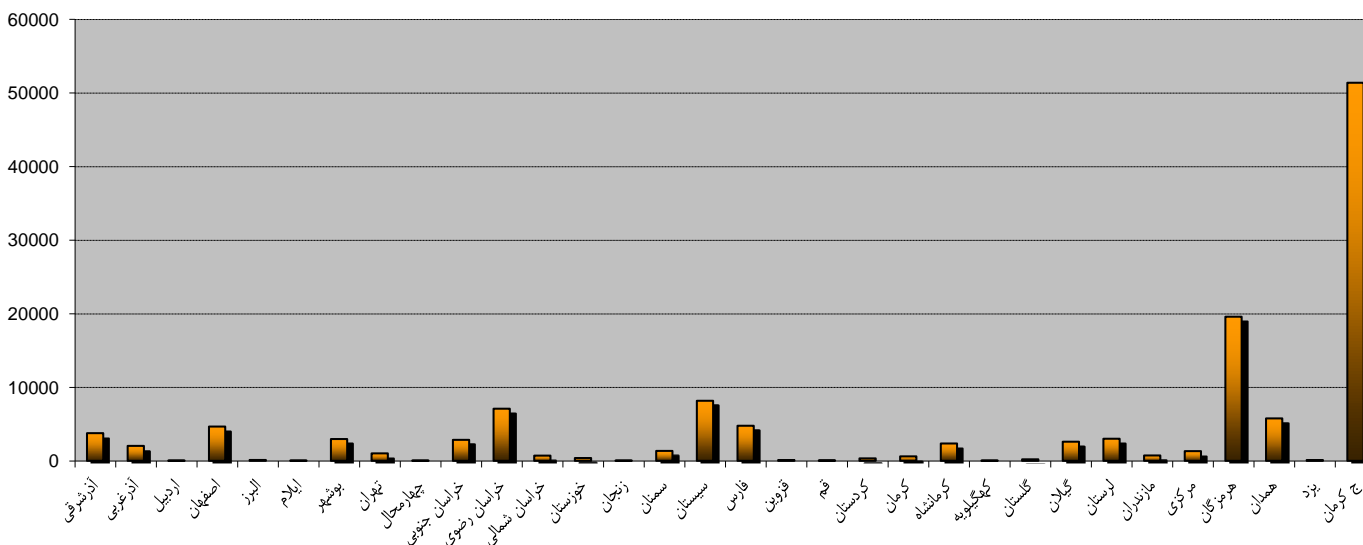
سطح زیر کشت گیاهان دارویی در ایران به تفکیک استان (سال ۱۳۹۱)

۱- استان خراسان رضوی ۲- جنوب کرمان ۳- خراسان جنوبی ۴- همدان ۵- سیستان و بلوچستان

میزان تولید گیاهان دارویی در ایران به تفکیک استان (سال ۱۳۹۱)

۱- جنوب کرمان ۲- هرمزگان ۳- سیستان و بلوچستان ۴- خراسان رضوی ۵- فارس و همدان

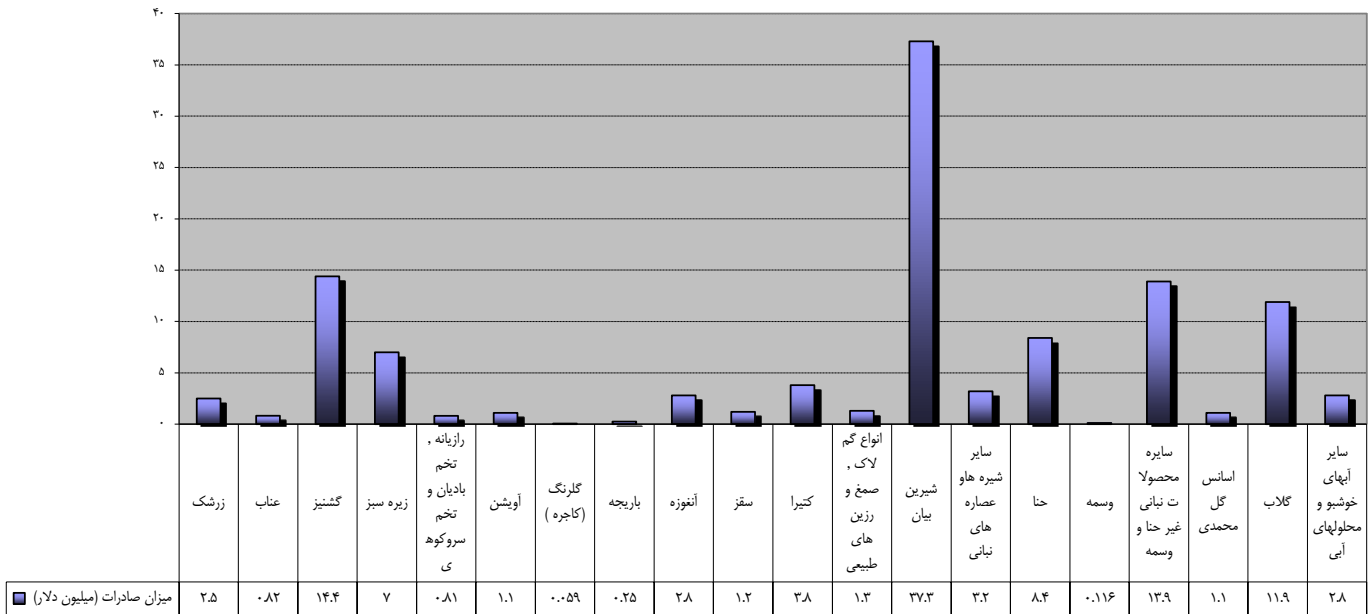

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی

بررسی وضعیت بین المللی، ملی و استانی گیاهان دارویی

صادرات گیاهان دارویی ایران

میزان صادرات گیاهان دارویی در ایران در سال ۱۳۹۱، ۱۱۴ میلیون دلار بوده است.

سهم خراسان رضوی در صادرات گیاهان دارویی با وجود برخورداری از ۲۴۰۰ گونه از این گیاه و رتبه اول کشور در زمینه سطح زیرکشت این محصول، تنها ۱۰ درصد کل کشور است. تنوع اقلیمی خراسان رضوی و به تبع آن پوشش متنوع گیاهی، وجود ذخایر ژنتیکی منحصر به فرد و گونه های بومی که خریداران بسیاری در جهان دارد زمینه را برای ورود این استان به تجارت بین الملل گیاهان دارویی و داروهای گیاهی فراهم کرده است. با این همه به نظر می رسد هنوز از ظرفیت های موجود در این استان به خوبی بهره برداری نشده است و خراسان رضوی فاقد جایگاه مناسب در بازارهای جهانی است. طبق اعلام ناظر گمرکات خراسان رضوی ارزش ریالی صادرات گیاهان دارویی در سال های گذشته ۷ میلیون دلار بوده است. مقایسه این آمار با آمار کشوری، ضعف خراسان رضوی را در زمینه صادرات نشان می دهد. با در نظر گرفتن همه این شرایط باز هم خراسان رضوی می توانست بخش اعظمی از صادرات گیاهان دارویی را در کشور به خود اختصاص دهد. مقایسه این آمار با آمار کشوری، ضعف خراسان رضوی را در زمینه صادرات نشان می دهد. با در نظر گرفتن همه این شرایط باز هم خراسان رضوی می توانست بخش اعظمی از صادرات گیاهان دارویی را در کشور به خود اختصاص دهد. به نظر می آید مشکلات دیگری در زنجیره صنعت گیاهان دارویی وجود دارد که مانع رشد اقتصادی این استان شده است. به عبارتی حلقه یا حلقه های مفقوده

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی

بررسی وضعیت بین المللی، ملی و استانی گیاهان دارویی

را باید در جای دیگری جستجو کرد. یکی از مشکلات بخش تولید، استاندارد نبودن ۹۰ درصد محصولات گیاهی است. در تولید گیاهان دارویی استان بیش از ۱۰۰ نوع سم وجود دارد که با دوز بالا مصرف می شود تا جائیکه میزان سم در این محصولات ۸۰ تا ۱۰۰ برابر استاندارد جهانی است. این امر سبب شده است اعتماد بازارهای جهانی را از دست بدهیم. به همین دلیل خریداران با مبلغ بسیار پائین کالاهای ما را خریداری می کنند و گاهی دیده شده که به دلیل دوز بالای سم، محصولات ارسال شده را نه تنها خریداری نمی کنند بلکه ارجاع آن را به صادر کننده به خطر انداختن سلامت مصرف کنندگان ایرانی میدانند. البته گیاهان خودرو که نیازی هم به سم پاشی ندارند ۹۰ درصد گیاهان دارویی ما را تشکیل می دهند. آنچه صادرات استان را با مشکل مواجه کرده است نبود نظارت بر قیمت هاست. قیمت گیاهان دارویی به سرعت تغییر می کند و این امر باعث شده است اعتماد بازارهای هدف را به عنوان تامین کننده خوب از دست بدهیم. مهمترین مشکل این صنعت، نبود نظارت دقیق بر صادرات این محصولات است و آنچه بیش از همه در این عرصه ضروری به نظر می رسد نیازسنجی بازارهای هدف است. لذا باید پژوهشگران و محققان این عرصه با معرفی گونه های مورد نیاز بازارهای هدف و میزان سطح زیرکشت لازم به سازمان کشاورزی، مانع کشت خودسرانه کشاورزان شوند.

میزان صادرات گیاهان دارویی ایران سال ۱۳۹۱

گیاه دارویی	میزان صادرات (میلیون دلار)
زرشک	۲,۵
عناب	۰,۸۲
گشنیز	۱۴,۴
زیره سبز	۷
رازیانه، تخم بادیان و تخم سروکوهی	۰,۸۱
آویشن	۱,۱
گلرنگ (کاجره)	۰,۰۵۹
باریجه	۰,۲۵
آنغوزه	۲,۸
سقز	۱,۲
کتیرا	۳,۸

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی

بررسی وضعیت بین المللی ، ملی و استانی گیاهان دارویی

۱,۳	انواع گم لاک , صمغ و رزین های طبیعی
۳۷,۳	شیرین بیان
۳,۲	سایر شیره هاو عصاره های نباتی
۸,۴	حنا
۰,۱۱۶	وسمه
۱۳,۹	سایره محصولات نباتی غیر حنا و وسمه
۱,۱	اسانس گل محمدی
۱۱,۹	گلاب
۲,۸	سایر آب های خوشبو و محلول های آبی

همچنین واردات محصولات گیاهان دارویی کشور بیشتر شامل گونه‌های سرخ ولیک، سرخارگل، گل مغربی، سریش، اسانس نعناع، صمغ عربی، بوده که از کشورهای هند، افغانستان، ترکمنستان، تاجیکستان وارد شده است.

در پایان:

با توجه به اینکه استان خراسان رضوی از تنوع اقلیمی و گیاهی مناسبی برخوردار است آیا نباید انتظار داشت که با نگاه ویژه مسئولین امر به این خطه، صنعت گیاهان دارویی آن به یکی از زمینه های سرمایه گذاری در کشور تبدیل شود؟ با توجه به نزدیک شدن سند ملی توسعه گیاهان دارویی به مرحله تصویب در ستاد راهبردی نقشه جامع علمی کشور آیا می توان امیدوار بود که با تصویب این سند و ابلاغ آن به سازمانهای زیربط گام های مهم و تحول سازی در عرصه توسعه گیاهان دارویی در کشور برداشته شود؟ لذا حمایت متولیان اقتصادی کشور همان حلقه مفقوده این زنجیره است.

منابع:

UNKTAD , WTO

FAD

FAO

آمارنامه وزارت جهاد کشاورزی

گمرک ایران